

(особливо молоді) задають питання, відповіді на які цілком могли б знайти самостійно за допомогою будь-якого пошукового сервісу (Google та ін.).

Вивчення досліджень в області використання інформаційних технологій виявляє проблему організаційного характеру: на якій основі може бути організовано дистанційне навчання. Соціальні мережі стають однією з найбільш застосовуваних платформ.

Переваги вибору соціальних мереж в якості платформи для організації дистанційного навчання можна пояснити цілим рядом причин. Розміщення освітнього ресурсу на базі соціальних мереж автоматично встановлює пряму ефективну комунікацію між викладачем та студентом, й крім розважальної функції сайт виконує ще й освітню функцію. Плюси у використанні соціальних мереж представляються в наступному: їх ресурси абсолютно безкоштовні; зручність сервісів розсилки, що робить їх зручними в спілкуванні зі студентами; створюються умови для студента, якщо він з яких-небудь причин не потрапив на заняття, спостерігати за навчальною діяльністю і навіть брати в ній безпосередню участь в прямому ефірі [1].

При використанні соціальних мереж в якості платформи для дистанційного навчання актуалізується можливість постійної взаємодії викладача та студента, що забезпечує безперервність навчального процесу та більш глибоке планування навчальної та дослідницької роботи студентів, не обмеженої рамками аудиторних занять. Можна також відзначити, що соціальні мережі роблять викладачів більш доступними для студентів в плані комунікації.

Таким чином, у соціальній мережі можна ефективно організувати колективну роботу розподіленої навчальної групи, довгострокову проектну діяльність, міжнародні обміни, в тому числі науково-освітні, мобільну безперервну освіту та самоосвіту, мережеву роботу людей, що знаходяться в різних країнах, на різних континентах. У цьому полягає глобальна освітня функція соціальних мереж.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Евреинов Э. В., Каймин В. А. Информатика и дистанционное образование. Москва : «ВАК», 2008. 233 с.
2. Загвязинский В. И. Теория обучения. Современная интерпретация. Москва : Академия, 2016. 192 с.

Валентина Новосьолова

к. пед. наук,
ст. наук. співробітник відділу навчання української мови та літератури,
Інститут педагогіки НАПН України
(м. Київ, Україна)

ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ ЛІЦЕЮ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНФОРМАЦІЙНИХ МОВЛЕННЄВИХ ЖАНРІВ

Дослідження співробітників відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України дали змогу здійснити аналіз стану сформованості в учнів ліцею умінь міжособистісної взаємодії в соціумі. Моніторинг знань, умінь, навичок, ставлень, поведінкових норм і світоглядних позицій учнів експериментальних класів, анкетування та зустрічі зі вчительською аудиторією виявили, що здобуті знання є здебільшого інформаційним багажем, а не ключем до розв'язання життєвих проблем різного характеру. Однією із причин такого стану є

відірваність освітнього процесу від реалій повсякдення, неусвідомлення учнями ролі й значення засвоєних на уроках понять у щоденній практиці. Не приділено належної уваги вивченню особливостей функціонування мовних одиниць відповідно до ситуації спілкування й завдань комунікації, виробленню навичок критичного аналізу, що негативно позначається на формуванні в здобувачів освіти умінь доцільно користуватися засобами української мови в реальному житті.

Ефективність оволодіння такими вміннями залежить від зосередження уваги вчителів на засвоєнні учнями особливостей мовленнєвих жанрів і подальшому використанні їх у щоденній практиці. На часі адаптація давно утвердженого на освітніх теренах України компетентнісного підходу до нових стратегічних напрямів реформування освіти, реалізації положень концепції Нової української школи.

Аналіз останніх публікацій щодо актуальності досліджень теорії мовленнєвих жанрів, термінологічного апарату, типології мовленнєвих жанрів свідчить про те, що в сучасній лінгводидактиці спостерігаються численні праці з науковців ближнього зарубіжжя (Л. Балашова, М. Бахтін, А. Вежбіцька, С. Гайда, В. Дементьєв, В. Карасик, В. Леонтєв, Л. Маркова, Р. Назарова, О. Паршина, О. Сиротиніна, В. Шаховський та ін.) і виявляється певний інтерес вітчизняних дослідників (Ф. Бацевич, Н. Голуб, Т. Груба, І. Корольов, Л. Матусевич, І. Паславська, Р. Помірко, О. Селіванова та ін.).

На основі синтезування поглядів учених доходимо висновку, що для добору мовленнєвого жанру варто враховувати ситуацію спілкування; комунікативну мету; характер комунікації (офіційна чи неофіційна); сферу мовленнєвого спілкування (побутова, професійна, громадська, наукова, ділова та ін.); адресата (активний/пасивний; особистість/колектив/маса; чоловік/жінка; рівний/підлеглий; ровесник/молодший/старший).

Щоб навчити учнів ефективно користуватися мовними знаннями і вміннями, у чинній навчальній програмі «Українська мова» (рівень стандарту) для учнів 10-11 класів модернізовано зміст мовленнєвої змістової лінії і введено для вивчення мовленнєві жанри (далі – МЖ). Чинні підручники української мови для 10 класу (автори Н. Голуб, В. Новосьолова) [2], для 11 класу (автори Н. Голуб, О. Горошкіна, В. Новосьолова) [3] побудовані на засадах компетентнісного, особистісно орієнтованого й діяльнісного підходів й містять систему роботи над активізацією МЖ у мовленнєвій практиці учнів на уроках української мови.

Актуалізація передбачених у навчальних книжках *інформаційних* МЖ у комунікативній взаємодії старшокласників сприятиме тому, аби їхнє мовлення було послідовним, чітким, зрозумілим.

Виділяють такі інформаційні мовленнєві жанри: лекція, доповідь, повідомлення, пояснення, інструкція, представлення та ін.

Особливість інформаційних мовленнєвих жанрів (далі – ІМЖ) визначає мета їх: формувати у слухачів (читачів) нові знання про предмети і явища об'єктивного світу, стимулювати допитливість, пізнавальну й комунікаційну активність [1].

У конкретних ситуаціях мета інформації реалізується різними завданнями, що визначають різновиди подання інформації, тобто жанри: інформація про людину – *представлення*; інформація про предмет чи явище – *пояснення*; інформація про способи виконання дії – *інструкція*; інформація про події чи факти – *повідомлення*.

Засобами підручників практичне впровадження інформаційних мовленнєвих жанрів відбувається за допомогою текстів, ситуаційних вправ, методично доцільної системи завдань і запитань, які спрямовані на досягнення передбачених навчальною

програмою кінцевих результатів. У підручниках подано необхідні для учнів пояснення, пам'ятки, алгоритми й зразки виконання завдань.

Наступність у навчанні МЖ можна простежити на рівні технологій навчання, методів і прийомів. На спеціальних уроках вивчення МЖ необхідно спрямувати роботу на ознайомлення із суттю МЖ, життєвою доцільністю, структурою його й особливостями мовного оформлення. Після цього пропонуємо учням ситуації, у яких цей жанр необхідно застосувати. Ефективними є завдання, спрямовані на обґрунтування вибору МЖ, коригування змістового наповнення й мовного вираження.

Пропонуємо, зокрема, такі завдання:

– «Прочитайте текст. Доберіть і запишіть пояснення, якого потребує ситуація»;

– «Прочитайте. Узагальніть інформацію, яку містять тексти, й розкажіть про значення жанру пояснення. У яких життєвих ситуаціях жанр пояснення особливо важливий?»;

– «Прочитайте тексти. Визначте, де в основу покладено розповідь, а де – пояснення. Відповідь обґрунтуйте»;

– «Доберіть перелік ситуацій, що потребують МЖ пояснення. До яких пояснень доводиться вдаватися тим, у кого є молодші брат чи сестра?»;

– «Виберіть із перерахованих дій чи предметів ті, які потребують спеціальної інструкції», «Розпізнайте мовленнєвий жанр. Визначте, які засоби й прийоми дають змогу приготувати страву. Яких правил у тексті бракує?»

– «Перегляньте фрагмент етапу покрокової інструкції з графічними елементами встановлення комп'ютерної програми. Чи доводилося вам послуговуватися подібними інструктивними діями? Як часто вам успішно вдалося встановити програми з чіткою візуалізованою інструкцією, структурованою інформацією за допомогою схем, умовних позначок, таблиць? Зробіть висновок про важливість чіткості графічних засобів передавання інформації. Знайдіть помилки і поясніть правила написання. Чи важливо для інструкції грамотне мовне оформлення?».

Отже, упровадження мовленнєвих жанрів у шкільну практику здобувачів освіти є дієвим механізмом перетворення мовних знань і набутих умінь в ефективне володіння ними відповідно до комунікативного наміру й відповідної ситуації спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голуб Н. Б. Мовленнєві жанри на уроках української мови у 8-9 класах. *Українська мова і література в школі*. 2015. № 1. С. 13–19.

2. Голуб Н. Б., Новосьолова В. І. Українська мова: підручник для 10 класу закладів загальної середньої. Київ : Пед. думка, 2018. 196 с.

3. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М., Новосьолова В. І. Українська мова (рівень стандарту) підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Пед. думка, 2019. 232 с.